

Παντέχνου Πυρός Σέλας

Λαμπερές ιστορίες
για τη φωτιά
στο Μουσείο
της Ακρόπολης

ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

κόσμον τόνδε, τὸν αὐτὸν ἀπάντων, οὔτε τις θεῶν οὔτε ἀνθρώπων ἐποίησεν,
ἀλλ' ἦν ἀεὶ καὶ ἔστιν καὶ ἔσται πῦρ ἀείζωνον
ἀπτόμενον μέτρα καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρα (Ἡράκλειτος, απ. 30).

**Τον κόσμο τούτον, που είναι ίδιος για όλους, ούτε θεός ούτε άνθρωπος τον έπλασε.
Ήταν πάντα, είναι και θα είναι αιώνια φωτιά, που ανάβει και σβήνει με μέτρο**

Η αρχαία ελληνική φιλοσοφική σκέψη αναζήτησε την αρχή του κόσμου στα τέσσερα στοιχεία της φύσης, τη γη, το νερό, τη φωτιά και τον αέρα. Για τον Θαλή πρωταρχικό στοιχείο της κοσμογονίας ήταν το νερό, για τον Αναξίμενο ο αέρας, για τον Ηράκλειτο, τον Αριστοτέλη και τον Θεόφραστο η φωτιά.

Για την ιστορία ωστόσο του πολιτισμού η χρήση, συντήρηση και παραγωγή φωτιάς υπήρξε πραγματικά κοσμογονικό γεγονός. Δαμάζοντας την τυχαία και ανεξέλεγκτη δύναμη ο άνθρωπος απέκτησε το όπλο που θα άλλαζε οριστικά την πορεία εξέλιξής του.

Τα τέσσερα στοιχεία της φύσης συγκεντρώνονται αριστοτεχνικά στη μορφή του «τρισώματου δαίμονα».

Το νερό, η φωτιά και ο αέρας δηλώνονται αλληγορικά με τον κυματισμό, τον κεραυνό και το πουλί που κρατά στα χέρια. Το τέταρτο, το χώμα, συμβολίζεται με το φιδίσιο σώμα του παράξενου όντος που κοσμούσε το αέτωμα του Εκατομπέδου.

Ο «τρισώματος δαίμονας».
1ος όροφος, αίθουσα αρχαϊκής Ακρόπολης.

Ο αρχαίος άνθρωπος παρακολουθεί με δέος, απορία και φόβο τη φωτιά που εκδηλώνεται ελεύθερα στη φύση. Στην πτώση ενός κεραυνού βλέπει το σημάδι του Δία, στην έκρηξη ενός ηφαιστείου τη χθόνια δύναμη του Ηφαίστου. Ο μύθος θέλει τον Προμηθέα να κλέβει τη θεϊκή γνώση για να την προσφέρει δώρο ζωής στο γένος των ανθρώπων.

Ο κεραυνός στο χέρι του Δία.
Αναπαράσταση ανατολικού αετώματος.
3ος όροφος, αίθριο αίθουσας Παρθενώνα.

Η εξαγινιστική δύναμη της φωτιάς γίνεται το μέσο επικοινωνίας με το θείο. Κάιει στους βωμούς και στέλνει στους θεούς το μήνυμα ευσεβείας του ανθρώπου καθώς η μυρωδιά από τα κομμάτια του θυσιασμένου ζώου, των καρπών, του κρασιού και των αρωματικών προσαναμμάτων ανεβαίνει στα ουράνια.

Θεούσα στην Αθηνά σε βωμό με κλαδιά.
1ος όροφος, προθήκη 29 αρ. 3.

Στη ζωφόρο του Παρθενώνα τα ζώα οδηγούνται στο βωμό της Αθηνάς Πολιάδος για τη μεγάλη θυσία της γιορτής των Παναθηναίων. Νεαρές κοπέλες μεταφέρουν σκεύη για τις σπονδές και θυμιατήρια για το κάψιμο μύρου και λιβανιού. Η ιερή φωτιά για το άναμμα του βωμού είχε μεταφερθεί τα χαράματα με λαμπαδηδρομία από τον βωμό του Προμηθέα στην Ακαδημία.

Ο λίθος VIII της ανατολικής ζωφόρου. 3ος όροφος, αίθουσα Παρθενώνα.

Η ιδιότητα της φωτιάς να δημιουργεί και να καταστρέφει, να γεννά και να αναγεννιέται τη συνέδεσε με τη θρησκεία, τη λατρεία αλλά και τη σκοτεινή μαγεία. Η Εκάτη, θεά των δρόμων, της σεληνής και της νυχτερινής μαγείας, διαβαίνει τα σύνορα του κόσμου των νεκρών σχίζοντας το σκοτάδι με τη φλόγα των αναμμένων πυρσών της.

Η Εκάτη σε αφιέρωμα στο ιερό του Ασκληπιού. Ισόγειο, αρ. ΕΑΜ 1377

Η φωτιά στάθηκε ο πυρήνας κοινωνικοποίησης του ατόμου. Το φως και η ζεστασιά της συγκέντρωναν γύρω της την ομάδα προωθώντας τη σκέψη και τον λόγο. Στη φλόγα της μαγειρευόταν το φαγητό και η θέση που άναβε, η εστία, έγινε συνώνυμο του σπιτιού και της οικογένειας που προστάτευε η ομώνυμη θεά, η Εστία.

Φορητή εστία και χύτρα. Ισόγειο, προθήκη 3 αρ. 70-71.

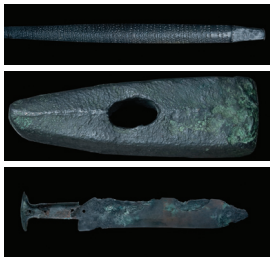
Καστίνα με χειρουργικά εργαλεία και βεντούζες. Ισόγειο, ιερό Ασκληπιού, αρ. ΕΑΜ 1378.

Η φωτιά συνέβαλε στην υγιεινή, τη θεραπεία και την ίαση. Ζέστανε το νερό για το λουτρό, απολύμναινε τα χειρουργικά εργαλεία, καυτηρίαζε τα τραύματα. Με την ανάφλεξη της δημιουργούσε το κενό στο εσωτερικό της βεντούζας που της επέτρεπε να προσκολληθεί στο δέρμα και να ελευθερώσει το σώμα από τους παθογόνους παράγοντες.

Η φωτιά υπήρξε γενεσιουργός αιτία όλων των υλικών επιτευγμάτων του ανθρώπου. Πυροδοτώντας τον κλίβανο του κεραμέα ή το καμίνι του μεταλλουργού γινόταν φορέας προόδου, μοχλός ανάπτυξης τεχνών και τεχνικών.

Παράσταση εργαστηρίων κεραμικής και μεταλλοτεχνίας. 1ος όροφος, προθήκη 29 αρ. 2.

Το μέταλλο που έλιωνε η ίδια φωτιά μπορούσε να γίνει μέσο ζωής ή όπλο θανάτου. Το δείχνουν ανάγλυφα τα προϊόντα του εργαστηρίου ενός χαλκουργού που έζησε στην Ακρόπολη τον 12ο αι. π.Χ. Μαζί με τις σμίλες, τα υνία και τα σφυριά της ειρηνικής εργασίας κατασκευάστηκαν τα ξίφη του πολέμου και της εξόντωσης.

Σμίλη, σφυρί και ξίφος από τον ονομαζόμενο «θησαυρό του χαλκουργού». 1ος όροφος, προθήκη 4, αρ. 17, 18, 5.

Στη φωτιά που μεταμόρφωνε τον ταπεινό πηλό σε χρηστικά αντικείμενα και σε πανέμορφα έργα τέχνης όφειλε σε μεγάλο βαθμό την οικονομική της ανάπτυξη η Αθήνα του 6ου αι. π.Χ. Τα αττικά αγγεία κατέκλυζαν τις αγορές της Μεσογείου φέρνοντας μεγάλα κέρδη στους κεραμείς, οι οποίοι έδειχναν την ευγνωμοσύνη τους στη μεγάλη θεά της Ακρόπολης αφιερώνοντάς της πανάκριβα δώρα.

Το ανάγλυφο του κεραμέα. 1ος όροφος, Ακρ. 1332

Η φωτιά από δύναμη δημιουργίας μπορεί να μετατραπεί σε αιτία ολοκληρωτικής καταστροφής. Μια τέτοια καταστροφή αποτυπώθηκε με τον πιο βίαιο τρόπο στην Αθήνα του 480 π.Χ., όταν οι Πέρσες πυρπόλησαν την Ακρόπολη μετατρέποντας σε συντρίμια ναούς και αγάλματα.

Γλυπτά και νομίσματα με τα ίχνη της φωτιάς των Περσών. 1ος όροφος, προθήκη 8.

Η φωτιά που αφανίζει το δημιούργημά της είναι αυτή που μπορεί να του δώσει και πάλι ζωή. Από το χάλκινο άγαλμα του πολεμιστή απέμεινε μόνο το κεφάλι. Το σώμα παραδόθηκε και πάλι στη φωτιά και το ρευστό μέταλλο μεταπλάστηκε σε κάτι νέο, επιβεβαιώνοντας τον αέναο κύκλο της ζωής και του θανάτου.

Κεφάλι οπλίτη. 1ος όροφος, προθήκη 40.